

Fimmtudaginn 11. maí 1995.

Nr. 73/1993.

Sveinn H. Skúlason og

Sveinn Snorrason

(Sveinn Snorrason hrl.)

gegn

Sparisjóði Hafnarfjarðar

(Valgarður Sigurðsson hrl.)

Víxilmál. Varnir. Sýning til greiðslu. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma Garðar Gíslason hæstaréttardómari, Arnljótur Björnsson, settur hæstaréttardómari, og Auður Þorbergsdóttir héraðsdómari.

Áfrýjendur skutu máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 12. febrúar 1993 og krefjast þess, að þeir verði sýknaðir af kröfum stefnda og þeim dæmdur málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi gerir þær kröfur, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og áfrýjendum dæmt að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti.

I.

Svo sem lýst er í héraðsdómi, var víxill sá, sem um er deilt í málinu, afhentur stefnda til tryggingar greiðslu yfirdráttar á tékkareikningi, og hafði stefndi umboð til að fylla hann út. Deilt er um, hversu víðtækt umboð stefnda var. Halda áfrýjendur því fram, að stefndi hafi farið út fyrir umboðið, m. a. með því að rita annan útgáfudag á tryggingarvíxilinn en honum hafi verið heimilt gagnvart áfrýjendum. Áfrýjendur halda því einnig fram, að yfirdráttarskuld, sem tryggja átti með víxlinum, sé að fullu greidd, eins og nánar er rakið í héraðsdómi.

Fallast ber á það með héraðsdómara, að þessar mótbárur um efni umboðs stefnda og fulla greiðslu skuldarinnar séu ekki meðal varna þeirra, sem heimilaðar eru í 118. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Komast mótbárurnar því ekki að í málinu, sem rekið er samkvæmt XVII. kafla þeirra laga.

II.

Málsaðilar eru sammála um, að víxillinn hafi, þegar hann var afhentur stefnda í febrúar 1986, verið ritaður að fullu að öðru leyti en

því, að á hann hafi vantað útgáfudag og gjalddaga. Stefndi hóf innheimtutilraunir 24. janúar 1991 og tók þá fram í bréfi til áfrýjandans Sveins Snorrasonar, að víxillinn væri gjaldkræfur við sýningu. Í bréfum, sem stefndi ritaði báðum áfrýjendum 14. febrúar 1991, segir einnig, að víxillinn sé til greiðslu við sýningu. Stefndi neytti heimildar sinnar til að fullgilda víxilskjalið með því að stimpla á það útgáfudag, en gjalddagi var við sýningu samkvæmt 2. mgr. 2. gr. víxillaga nr. 93/1933, þótt orðin „við sýningu“ væru ekki rituð á hann, sbr. 1. mgr. 33. gr. víxillaga. Verður að leggja til grundvallar, að þannig hafi víxillinn verið fylltur út. Styður afsagnargerð þá niðurstöðu þrátt fyrir þann annmarka á gerðinni, sem síðar verður að vikið, en í henni kemur skýrt fram, að víxillinn var til greiðslu við sýningu.

Pegar stefndi hafði notað sér rétt sinn til að stofna fullgildan sýningarvixil, hafði hann ekki heimild gagnvart áfrýjendum til að breyta efni hans, sbr. 69. gr. víxillaga. Seinni tíma ritun gjalddagans hefur því ekki áhrif á rétt og skyldur aðila þessa máls. Þess vegna skiptir ekki máli um víxilskuldbindingu áfrýjenda, hver sú dagsetning var.

Í hinum prentaða texta afsagnargerðar lögbókanda í Hafnarfirði 21. febrúar 1991 segir, að viðfestur víxill hafi verið sýndur „í afgreiðslustofu sparisjóðsins“, þ. e. stefnda. Fulltrúi sá, sem framkvæmdi gerðina, skýrir hins vegar svo frá í bréfi til Rannsóknarlögreglu ríkisins 22. október 1992, að víxlar í eigu stefnda hafi verið afsagðir 21. febrúar 1991 á skrifstofu sýslumannsins í Hafnarfirði. Bréf þetta var ritað í tilefni af beiðni áfrýjandans Sveins Snorrasonar 14. maí 1992 um opinbera rannsókn á atferli fyrirsvarsmanna stefnda. Verður því að álíta, að einn víxla þeirra, sem bréfið varðar, hafi verið hinn umdeildi víxill. Samkvæmt því, sem nú var rakið, og með vísun til 91. gr. víxillaga verður afsagnargerðin ekki lögð til grundvallar sem sönnun þess, að víxillinn hafi verið sýndur á greiðslustað, sbr. 38. gr. víxillaga.

III.

Fallist er á það með héraðsdómi, að afsagnar víxilsins hafi ekki verið þörf, þar sem útgefandi hafði fallið frá afsögn. Er þá næst á það að líta, hvort gætt hafi verið lagaskyldu til að sýna víxilinn, sbr. 2. mgr. 46. gr. víxillaga.

Svo sem áður segir, ritaði stefndi áfrýjendum bréf 14. febrúar 1991. Segir þar m.a., að víxillinn verði sýndur í afgreiðslu stefnda að Reykjavíkurvegi 66 21. febrúar 1991. Því er ekki andmælt af hálfu áfrýjandans Sveins H. Skúlasonar, að hann hafi fengið bréf þetta. Viðbrögð áfrýjanda Sveins Snorrasonar við bréfinu voru þau að senda lögbókanda í Hafnarfirði sama dag símbréf, þar sem hann fer þess á leit við lögbókandann, að „þér tilkynnið mér með hæfilegum fyrirvara nánar stund sýningargerðarinnar ellegar veitið með viðtöku skeytis þessa eftirfarandi mótmælum eða protesti“. Hins vegar er ekki sannað, að hann eða áfrýjandinn Sveinn H. Skúlason hafi kannað, hvort víxillinn var á greiðslustað, þ. e. í afgreiðslu stefnda, eins og boðað var í bréfi stefnda til áfrýjenda 14. febrúar 1991. Þegar litið er til þess, sem nú var rakið, verður að telja ósannað, að umdeildur víxill hafi ekki verið til sýnis á greiðslustað einhvern tíma dagsins 21. febrúar 1991 eða á öðrum hvorum hinna næstu virkra daga þar á eftir.

Að svo vöxnu máli verður ekki fallist á þá málsvörn áfrýjenda, að víxillinn hafi ekki verið sýndur á greiðslustað. Á víxilinn er ritaður útgáfudagurinn 5. maí 1990, og ber því að telja frest til sýningar hans til greiðslu frá þeim degi. Samkvæmt þessu verður lagt til grundvallar, að víxillinn hafi verið sýndur innan þess frests, er greinir í 1. mgr. 34. gr. víxillaga.

Með þessum athugasemdum ber að staðfesta niðurstöðu héraðsdóms.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma áfrýjendur til að greiða stefnda málskostnað, eins og greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjendur, Sveinn H. Skúlason og Sveinn Snorrason, greiði stefnda, Sparisjóði Hafnarfjarðar, 100.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

S é r a t k v æ ð i Garðars Gíslasonar

Í I. kafla atkvæðis meiri hluta dómenda er komist að þeirri niður-

stöðu, að mótbárur áfrýjenda um, að stefndi hafi ekki haft heimild til að fylla víxillinn út með útgáfudegi og gjalddaga, eins og hann gerði, komist ekki að í málinu. Þessu er ég ósammála. Með vísan til 10. gr. víxillaga tel ég, að vörn þessi komist að í víxilmáli, a. m. k. gegn víxilhafa, sem er upphaflegur viðsemjandi víxilskuldara, eins og í þessu máli, sbr. dóma Hæstaréttar 24. júní 1993, bls. 1390, og 16. júní 1994, bls. 1392, í dómasafni réttarins. Hins vegar tel ég, að áfrýjendum hafi ekki tekist gegn andmælum stefnda að sanna, að heimild stefnda til útfyllingar víxileyðublaðsins hafi einungis verið á þann hátt, sem þeir halda fram. Tel ég því, að sýknukrafa áfrýjenda verði ekki reist á þessum forsendum.

Að öðru leyti er ég samþykkur úrlausn meiri hluta dómenda.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 9. febrúar 1993.

I.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 29. janúar 1993, höfðaði Sparisjóður Hafnarfjarðar, kt. 610269-5599, með áskorunarstefnu, birtri 17. og 23. apríl 1991, fyrir bæjarþingi Hafnarfjarðar á hendur Skúla Pálssyni, kt. 081006-2459, Efstaleiti 12, Reykjavík, persónulega og f. h. Laxalóns hf., kt. 500185-0319, v/Vesturlandsveg, Reykjavík, sem stjórnarformanni félagsins, Hildi Haraldsdóttur, kt. 180652-3379, Laxalóni v/Vesturlandsveg, Reykjavík, Sveini H. Skúlasyni, kt. 100444-5189, Unufelli 10, Reykjavík, og Sveini Snorrasyni, kt. 210525-2899, Faxatúni 1, Garðabæ.

Við þingfestingu málsins 30. apríl 1991 féll stefnandi hins vegar frá öllum kröfum að svo stöddu á hendur Laxalóni hf., Skúla Pálssyni og Hildi Haraldsdóttur, og við aðalmeðferð málsins féll stefnandi endanlega frá öllum kröfum á hendur síðasttöldum aðilum.

Dómkröfur stefnanda á hendur stefndu Sveini H. Skúlasyni og Sveini Snorrasyni eru þær, að þeir verði in solidum dæmdir til að greiða stefnanda 800.000 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/1987 frá 21. 2. 1991 til greiðsludags auk málskostnaðar að skaðlausu, og beri málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti samkvæmt III. kafla vaxtalaga frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags. Jafnframt er krafist virðisaukaskatts á málflutningsþóknun.

Þá er þess krafist, að stefnanda verði heimilað að færa dráttarvexti upp á höfuðstól skuldarinnar á 12 mánaða fresti, í fyrsta skipti 21. 2. 1992 skv. 12. gr. vaxtalaga.

Máli þessu, sem höfðað var sem áskorunarmál, var vikið til venjulegrar meðferðar, er þing var sótt af stefndu.

Dómkröfur stefndu eru þær, að þeir verði sýknaðir af kröfum stefnanda og þeim tildæmdur málskostnaður samkvæmt viðmiðunargjaldskrá LMFÍ auk greiðslu, sem jafngildi virðisaukaskattsgreiðslu stefndu af málflutningsþóknun, og beri málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Mál þetta var áður munnlega flutt og dómtekið 15. desember sl., en þar sem ekki reyndist unnt að leggja dóm á það innan tímamarka 115. gr. laga nr. 91/1991 vegna mikilla embættisanna dómara við önnur dómstörf og jóla-leysis, var málið endurflutt 29. janúar sl.

Sáttaumleitanir dómara hafa reynst árangurslausar.

II.

Mál þetta er sprottið af tryggingarvísli, að fjárhæð 800.000 kr., sem gefinn var út af Hildi Haraldsdóttur, fjármálastjóra Laxalóns hf. v/Vesturlandsveg í Reykjavík, samþykktur af Hildi Haraldsdóttur f. h. Laxalóns hf. og ábektur af Skúla Pálssyni og stefndu Sveini H. Skúlasyni og Sveini Snorrasyni.

Víxillinn var afhentur stefnanda 27. febrúar 1986 útfylltur að öðru leyti en því, að á hann var hvorki skráður útgáfudagur né gjalddagi.

Víxillinn átti að vera til tryggingar yfirdráttarheimild Laxalóns hf. á tékkareikningi nr. 16111 við Sparisjóð Hafnarfjarðar, útibú Reykjavíkurvegi 66, Hafnarfirði.

Samkvæmt fundargerð stjórnar stefnanda 27. febrúar 1986 var þann dag samþykkt að veita Laxalóni hf. 700.000 króna yfirdráttarheimild til þriggja mánaða. Sama dag lætur sparisjóðsstjóri frá sér fara tilkynningu um þessa yfirdráttarheimild, sem gilda skuli frá 27. febrúar 1986 til 20. apríl 1986, og að trygging sé víxill.

Eins og áður getur, var hvorki gjalddagi né útgáfudagur skráður á víxlininn við afhendingu hans til stefnanda. Óumdeilt er í málinu, að þar með var stefnanda veitt umboð í samræmi við 10. gr. víxillaga til að fylla hann út að fullu, en aðila greinir hins vegar á um það, hvert inntak þess umboðs hafi verið og tímamörk og hvort stefnandi hafi farið út fyrir það umboð sitt. Verður síðar að því ágreiningsefni vikið.

Hinn 24. janúar 1991 var stefndu og öðrum þeim, sem á víxlinum voru, tilkynnt með bréfi stefnanda, að umræddur víxill væri í vörslu stefnanda og að yfirdráttur á hlaupareikningi nr. 16111, sem víxillinn skyldi tryggja, næmi 2.434.612 krónum, og væri hann allur í gjalddaga fallinn.

Í bréfinu er tilkynnt, að verði fjárhæð víxilsins ekki lögð inn á tékkareikninginn fyrir 30. sama mánaðar til lækunar á skuldinni, verði víxillinn sendur lögmanni stefnanda til innheimtu.

Með bréfi stefnanda, dagsettu 14. febrúar 1991, er stefndu tilkynnt, að

umræddur tryggingarvígill, sem út hafi verið gefinn 5. maí 1990 til greiðslu við sýningu, verði sýndur í afgreiðslu stefnanda að Reykjavíkurvegi 66 fimmtudaginn 21. febrúar 1991.

Samkvæmt texta umrædds víxils er hann án afsagnar og tilkynningar-skyldu.

Kl. 9.00 árdegis 21. febrúar 1991 sendi stefndi Sveinn Snorrason lögbók-andanum í Hafnarfirði mótmæli vegna fyrirhugaðrar sýningar umrædds víx-ils í símbréfi. Í bréfinu óskar hann eftir tilkynningu um stund sýningar-gerðarinnar eða að tilgreindum mótmælum verði veitt viðtaka. Mótmæli þessi lutu að því, að víxillinn hefði verið samþykktur og ábektur 1985/1986 til tryggingar yfirdráttarheimild vegna skammtímavanda Laxalóns hf., og hafi verið til þess ætlast, að víxillinn væri gefinn út við afhendingu hans, fái ekki staðist, að útgáfudagur víxilsins sé 5. maí 1990, þar sem hann hafi feng-ið að sjá víxilinn hjá stefnanda 28. janúar 1991, og hafi þá enginn útgáfudag-ur verið skráður á víxilinn, enda hafi sú lánveiting, sem víxlinum var ætlað að tryggja, verið löngu upp gerð.

Prátt fyrir það að á umræddum víxli stæði, að hann væri án afsagnar og tilkynningarskyldu, var hann afsagður af fulltrúa lögbókandans í Hafnar-firði umræddan fimmtudag 21. febrúar 1991, og segir í notarialvottorðinu, að kl. 15.30 þennan dag hafi fulltrúi notarii publici í Hafnarfirði sýnt víxil-inn, sem greiða hafi átt við sýningu og út verið gefinn 5. 5. 1990, í af-greiðslusal sparisjóðsins og krafist borgunar hans, en samþykkjandi hafi ekki verið þar viðstaddur eða neinn, er vildi innleysa víxilinn, og hafi hann verið afsagður . . . o. s. frv.

Upplýst þykir í málinu, m. a. með bréfi umrædds fulltrúa til RLR, að af-sögn þessi fór ekki fram í afgreiðslusal sparisjóðsins, heldur á skrifstofu lög-bókanda.

Í afsagnargerðinni er ekki getið mótmæla stefnda Sveins Snorrasonar, en upplýst þykir, að þau höfðu borist lögbókanda, áður en afsagnargerðin fór fram.

Af hálfu stefndu er aðdraganda afhendingar þessa umrædda víxils m. a. lýst svo:

„Laxalón hf. var stofnað 10. janúar 1985 og tók þá við rekstri Laxalóns sf., sem rekið hafði verið af sonum Skúla Pálssonar, þeim Ólafi, Skafta og undirrituðum, Sveini H. Skúlasyni. Sameignarfélagið hafði verið í viðskipt-um við Sparisjóð Hafnarfjarðar og skuldaði honum 1.680.000 kr., sem hluta-félagið tók ábyrgð á og greiddi síðan.

Þess var óskað, að hlutafélagið væri áfram í viðskiptum við sparisjóðinn, en á því talin tormeiki, þar sem eiginkona Ólafs, framkvæmdastjóra hluta-

félagsins, var þá útibússtjóri sparisjóðsins, þar sem viðskipti sameignar-félagsins höfðu verið.

Lögðu fyrirsvarsmenn til, að hlutafélagið færi með viðskipti sín til SPRON, og munu hafa lagt það til við forráðamenn þar á bæ, að félagið væri tekið þar í viðskipti. Var beiðni um það send SPRON 7. febrúar 1985 og viðskipti flutt þangað í framhaldi af því.

Eiginkona Ólafs Skúlasonar mun hafa hætt störfum hjá sparisjóðnum á miðju ári 1985 og hóf þá störf hjá Laxalóni hf. og var veitt prókúruumboð fyrir félagið. Á miðju ári 1985 var sýnilegt, að verulegur tekjuafgangur yrði hjá félaginu, aðallega vegna seiðasölu til Noregs. Var þá lögð fram ný rekstraráætlun, sem gerði ráð fyrir enn meiri tekjuafgangi á árinu 1986 (sem eftir gekk), en það kallaði á meiri rekstrarlán en SPRON treysti sér til að lána. Var þá leitað til Verslunarbanka Íslands hf. um fyrirgreiðslu, og hafði sá banki síðan meðalgöngu um útvegum láns, að fjárhæð USD 600.000, sem við hluthafar tókum sjálfskuldarábyrgð á. Viðskipti héldu þó að öðru leyti áfram hjá SPRON út árið 1985. Þar sem hins vegar hafði komið í ljós, að SPRON hafði talið rekstrarlánaþörf okkar meiri en hann gæti veitt, en að öðru leyti sakir þess að framkvæmdastjóri taldi, að dagleg viðskipti væru stirðari og tímafrekari en vera þyrfti og hann hafði átt að venjast, var viðskiptum við SPRON hætt í lok ársins. Því var í ársbyrjun 1986 tekin ákvörðun um að óska eftir því, að Sparisjóður Hafnarfjarðar tæki fyrirtækið í viðskipti, enda hafði framkvæmdastjóri haft af honum góða reynslu áður, og eiginkona hans og prókúruhafi félagsins var hætt störfum hjá sparisjóðnum.

Veitti sparisjóðurinn félaginu þá fyrirgreiðslu til skamms tíma, meðan erindi félagsins var til athugunar, en sparisjóðsstjóri hafði lýst áhuga og vilja á viðskiptunum. Af þeim varð þó ekki, og bar sparisjóðurinn fyrir sig þessar ástæður: 1) Sýnilegt umfang viðskipta á árinu, ef af yrði, næmi hærri fjárhæð en allt eigið fé sparisjóðsins, 2) fyrirtækið væri heimilisfast og hefði meginhluta starfsemi sinnar utan viðskiptasvæðis sparisjóðsins, 3) tengsl, skyldleika og mágsemdir prókúruhafa og fjármálastjóra félagsins, Hildar Haraldsdóttur, við sparisjóðinn, starfsmenn hans og stjórnendur. Með þetta í huga mun stjórn sparisjóðsins hafa talið, að hún myndi sæta ámæli og gagnrýni, ef Laxalón hf. væri tekið í viðskipti.

Meðan sparisjóðurinn veitti Laxalóni skammtímafyrirgreiðslu á árunum 1985 og 1986 og til tryggingar þeirri fyrirgreiðslu, var honum afhentur víxill, að fjárhæð 800.000 kr., samþykktur af félaginu.

Rituðum við undirritaðir á þennan víxil sem ábyrgðarmenn ásamt Skúla Pálssyni, en Hildur Haraldsdóttir sem útgefandi í stað eiginmanns síns Ólafs, sem sennilega hefur verið fjarverandi. Það var að sjálfsögðu tilgangur

okkar, að útgáfudagur yrði skráður á víxilinn, um leið og sparisjóðurinn viðurkenndi móttöku hans sem tryggingu fyrir þeirri tímabundnu fyrirgreiðslu, sem veitt var, þar til hann yrði greiddur um sumarið, þegar afurðir höfðu verið seldar. Þá hefði hann þjónað þeim tilgangi, er við ætluðum honum, og átti að skila eða eyðileggja, um leið og skil höfðu farið fram. Í þessu sambandi má geta þess, að á þessum tíma áttum við ógreiddan hluta hlutafjárloforða til félagsins, sem við hefðum að sjálfsögðu notað til greiðslu víxilábyrgðarinnar, ef á hana hefði reynt, enda var það forsenda okkar fyrir víxilábyrgðinni og fjárhæð víxilsins innan þeirrar fjárhæðar, sem félagið átti í ógreiddu hlutafé. Til þess kom hins vegar ekki, enda hafði hagnaður af rekstri ársins 1985 verið 6,2 milljónir kr., en 1986 16,5 milljónir kr. og langmestur hluti söluandvirðis beggja ára, 18,6 milljónir 1985, en 51 milljón 1986, komnar inn skömmu fyrir mitt sumar hvort ár.

Viðskipti félagsins við Verslunarbanka, sem hófust með dollarláninu í ágúst/september 1985, fluttust síðan öll þangað snemma árs 1986.

Okkur er báðum um það kunnugt, að vegna fyrri tengsla við Sparisjóð Hafnarfjarðar hafði félagið nokkur viðskipti þar öðru hverju, en þau viðskipti voru í engum tengslum við áðurnefndan víxil, enda töldum við hann löngu fallinn úr gildi eftir því umboði, sem í áritun okkar á hann fólst, en þó fyrst og fremst þar sem skuldbindingar þær, sem honum hafði verið ætlað að tryggja, voru löngu greiddar. Síðari viðskipti voru reist á sjálfstæðum víxlum eða skuldabréfakaupum.“

Við aðalmeðferð málsins kom fram hjá Þór Gunnarssyni sparisjóðsstjóra, að framangreindar ástæður hafi m. a. valdið því, að stefnandi treysti sér ekki til að vera aðalviðskiptabanki Laxalóns hf., en einnig hefði komið til ákvæði laga um banka og sparisjóði, sem torvelað hafi slík viðskipti. Hann kannaðist hins vegar ekki við að hafa gefið félaginu einhvern ádrátt um slík viðskipti. Það hefði einvörðungu verið á valdi stjórnar stefnanda, og hefði hann því aðeins lagt erindi Laxalóns hf. fyrir stjórnina.

Hann kannaðist ekki við neinar takmarkanir á umboðinu vegna víxilsins eða tímamörk víxilábyrgðar stefndu vegna yfirdráttarheimildarinnar, og hefði hann litið svo á, að víxillinn ætti að vera til tryggingar yfirdráttarheimild, sem félaginu hefði verið veitt og framlengd hefði verið um langt skeið. Stefnandi hefði haldið áfram fyrirgreiðslu við félagið, þótt aðalviðskipti félagsins flyttust annað.

Hildur Haraldsdóttir kannaðist við nafnritanir sínar á víxilinn. Hún kvað hann hafa verið afhentan stefnanda til tryggingar yfirdráttarheimild Laxalóns hf. hjá stefnanda, og kvaðst hún telja, að víxillinn hefði átt að vera til tryggingar áframhaldandi yfirdrætti, sem beðið hefði verið um, þegar á þyrfti að halda.

Hún kvaðst hafa hætt störfum sem útibússtjóri hjá stefnanda 1. maí 1985.

Hún kvað ekkert sérstakt samkomulag hafa verið við stefnanda, en beðið hefði verið um heimild til yfirdráttar, þegar á því þyrfti að halda, og hafi slík heimild verið afgreidd tímabundið hvert sinn.

III.

Dómkröfur sínar í máli þessu byggir stefnandi á framangreindum víxli, sem í stefnu er sagður út gefinn 5. maí 1990 og greiða hafi átt við sýningu. Víxillinn hafi verið sýndur til greiðslu í Sparisjóði Hafnarfjarðar, Reykjavíkurvegi 66, Hafnarfirði, 21. febrúar 1991 og á hann færður gjalddagi. Víxillinn hafi ekki greiðst, og hafi hann þá verið afsagður af notario publico.

Í greinargerð stefnanda, sem lögð var fram, eftir að tekið var til varna af stefndu, er dómkrafa stefnanda sögð samkvæmt víxli, út gefnum 5. maí 1990 o. s. frv. og með skráðan gjalddaga 21. 2. 1991.

Stefnandi styður dómkröfur sínar lögum nr. 93/1933, 48. gr., sbr. 10. gr. og XVII. kafla laga nr. 85/1936, nú XVII. kafla laga nr. 91/1991.

Með vísan til efnisreglu 17. gr. víxillaga, sbr. 118. gr. laga nr. 91/1991, sé því haldið fram, að í víxilmálum geti víxilskuldarar aðeins komið að takmörkuðum vörnum og í máli þessu verði engar þær varnir, sem tilteknar séu í 118. gr. einkamálalaga, hafðar uppi.

Þá komi ekkert það fram í gögnum málsins, er sanni sök á stefnanda, að hann hafi af ásettu ráði ætlað að baka stefndu tjón, er hann tók við víxlinum. Ákvæði 17. gr. víxillaga séu í samræmi við almennar reglur um viðskiptabréf nema í því eina atriði, að við túlkun hennar beri að skýra hugtakið „mala fide“ þröngt, sem þýði, að það taki aðeins til ásetnings. Þennan ásetning verði stefndu að sanna.

Vörn stefndu gegn víxilskyldu sé því reist á þeirri einu málsástæðu, að ranglega hafi verið staðið að afsögn víxilsins. Það skipti hins vegar engu um víxilskyldur stefndu í máli þessu, þar sem gjalddagi hafi verið færður á víxilinn og víxillinn þar að auki verið gefinn út án afsagnar og tilkynningar-skyldu. Afsagnar hafi hins vegar einungis verið beiðst til að tryggja, að tilkynning um gjalddaga kæmist til skila.

Þessari málsástæðu sé því hafnað og því mótmælt, að hún komist að í málinu.

Í munnlegum málflutningi var ítrekað af hálfu stefnanda, að málsóknin byggðist á lögformlegum víxli, sem hefði verið afhentur stefnanda 27. febrúar 1986 til tryggingar yfirdráttarheimild. Sú heimild hafi verið veitt að beiðni forsvarsmanna Laxalóns hf. tímabundið í hvert sinn, en síðan fram-lengd reglulega að þeirra beiðni.

Reikningi Laxalóns hf. hafi verið lokað 5. 5. 1990, og hafi útgáfudagurinn 5. 5. 1990 þá verið færður á víxilinn.

Samkvæmt 10. gr. víxillaga hafi stefnanda með afhendingu víxilsins verið veitt umboð til að fylla hann út.

Stefndu hafi sönnunarbyrði fyrir því, að umboð stefnanda hafi verið takmörkunum háð og að það hafi verið forsenda og skilyrði af þeirra hálfu, að víxilskylda þeirra ætti einungis að gilda í tiltekinn skamman tíma.

Stefndu verði að bera hallann af því, að víxillinn lá alltaf inni í sparisjóðnum og að forsvarsmenn Laxalóns hf. báðu ávallt um áframhaldandi yfirdráttarheimild með víxilinn sem tryggingu. Upplýst sé með framburði stefndu fyrir dóminum, að þeir hafi aldrei gert reka að því að innkalla víxilinn. Þeir hafi þó verið í stjórn Laxalóns hf.

Þá teljist ósannað, að stefnda Sveini Snorrasyni hafi í janúar 1991 verið afhent ljósrit af frumeintaki víxilsins og honum sýnt frumritið. Hann hafi hins vegar fengið afhent ljósrit af ljósriti víxilsins, sem tekið hafi verið, áður en víxillinn var fylltur út.

Þá skipti það engu máli um víxilskyldur stefndu, þótt samþykkjandi víxilsins hafi verið orðinn gjaldþrota, er gjalddagi var færður á víxilinn.

IV.

Samkvæmt greinargerð sinni og því, sem fram kom í munnlegum málflutningi, reisa stefndu sýknukröfu sína m. a. á því, að óumdeilt sé, að víxill þessi hafi verið sýningarvíxill, sbr. 2. mgr. 2. gr. víxillaga nr. 93/1933. Af því leiði, að sýna varð víxilinn til greiðslu, áður en eitt ár var liðið frá raunverulegum útgáfudegi hans, sem hafi verið 27. febrúar 1986, er stefnandi veitti þá fyrirgreiðslu, er víxillinn skyldi tryggja, sbr. 1. mgr. 34. gr. víxillaga. Það hafi ekki verið gert, og hafi víxilhafi því glatað rétti sínum gagnvart stefndu, sbr. 53. gr. sömu laga. Þrátt fyrir það að á víxli sé tekið fram, að hann sé gefinn út án afsagnar- og tilkynningarskyldu, leysi þessi fyrirvari víxilhafa ekki undan því að sýna víxilinn til greiðslu innan lögboðinna fresta, sbr. 46. gr. víxillaga. Þetta hafi stefnanda verið ljóst, og því hafi hann sýnt víxilinn og viljað sanna það með afsagnargerð. Hún hafi hins vegar farið í handaskolum. Afsögnin hafi ekki farið fram á þeim stað, sem hún átti að fara fram, en það var í Sparisjóði Hafnarfjarðar, Norðurbæ í Hafnarfirði, heldur hafi hún farið fram í skrifstofu lögbókanda að Strandgötu 31, Hafnarfirði. Afsagnarstaður víxilsins hafi því verið rangur, sbr. 91. gr. víxillaga. Greiðslufall af hendi greiðanda víxilsins hafi því ekki verið sannað með lög-mætri afsagnargerð, sbr. 1. mgr. 44. gr. sömu laga. Af þessum sökum sé lagaskilyrðum ekki fullnægt, til að stefnandi megi leita fullnustu hjá stefndu, og sé víxilréttur gagnvart þeim niður fallinn samkvæmt 53. gr. víxillaga, sbr. 3. mgr. 43. gr. laganna.

Mistök við afsagnargerð af þeim toga, sem hér hafi átt sér stað, eigi að leiða til sýknu, sbr. Hrd. 1971, 365, og Hrd. 1978, 1280.

Bent sé á, að samkvæmt 2. mgr. 208. gr. laga nr. 85/1936, nú 2. mgr. 118. gr. laga nr. 91/1991, megi koma að vörnum í víxilmálum, er varði form og efni víxils eða aðferðina til að halda víxilkrafti í gildi og önnur atriði, sem samkvæmt víxillögum séu skilyrði til að koma víxilrétti fram. Af þessu leiði, að vörnin varðandi afsagnargerðina komist að. Vörnin varðandi útgáfudag víxilsins hafi einnig átt að komast að, því að það sé spurning um, hvort útgáfudagsetning, sem færð hafi verið á víxilinn eftir 28. janúar 1991, eigi ekki undir c-lið 1. mgr. 208. gr. laga nr. 85/1936, sbr. nú c-lið 1. mgr. 118. gr. laga nr. 91/1991.

Um hið síðastnefnda er af hálfu stefndu vísað á það, að eftir að innheimtubréf stefnanda barst stefndu, hafi stefndi Sveinn Snorrason farið í Sparisjóð Hafnarfjarðar 28. janúar 1991 og fengið afhent ljósrit umrædds víxils, og hafi þá hvorki verið búið að skrá útgáfudag á víxilinn né gjald-daga.

Stefndu halda því fram, að þeir hafi staðið í þeirri trú, að þau viðskipti við stefnanda, sem þessi tryggingarvixill hafi átt að tryggja, hafi verið uppgerð og því hafi stefnandi átt að vera búinn að skila víxlinum eða eyðileggja hann. En víxillinn hafi verið gefinn út, samþykktur og ábektur í febrúar 1986 til tryggingar yfirdráttarheimild, sem veitt hafi verið vegna skammtímavanda, sem hafi átt að greiða af andvirði afurða sama ár eða um vorið. Til þess hafi verið ætlast, að víxillinn væri gefinn út við afhendingu hans.

Pegar Laxalón hf. hafi flutt viðskipti sín frá stefnanda, fyrst til Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis og síðan til Verslunarbanka Íslands hf., hafi tryggingarvixillinn verið búinn að gegna sínu hlutverki, og hafi þá átt að afhenda hann eða eyðileggja. Þess í stað hafi rykið verið dustað af honum mörgum árum eftir útgáfudag og reynt að gera hann virkan gagnvart stefndu, og sé það auðvitað rannsóknarefni, um hvaða skuldir sé að ræða.

Stefndu byggja á því, að sú skammtímafyrirgreiðsla, sem félaginu var veitt í febrúar 1986 og brúa átti bilið, þangað til viðskiptin flyttust í Verslunarbanka Íslands hf., hafi að fullu verið upp gerð 20. apríl 1986, er yfirdráttarheimildin rann út, eða 24. mars 1986 með greiðslu á 800.000 krónum, sbr. reikningsyfirlit vegna reikningsins.

Umboð stefnanda skv. 10. gr. víxillaga, sem bundið hafi verið við þessa tilteknu skammtímafyrirgreiðslu, hafi því fallið niður 20. apríl 1986, er yfirdráttarheimildin rann út og skuldin var upp gerð.

Þótt viðskipti stefnanda og Laxalóns hf. hafi haldið áfram eftir þetta og yfirdráttarheimild áfram verið veitt, þá hafi þar verið um aðra fyrirgreiðslu

að ræða en stefndu hafi ábyrgst með víxlinum, og hafi stefnanda verið óheimilt að tengja þau viðskipti víxlinum, sem þá hafi verið búinn að ljúka sínu hlutverki.

Þá sé samkvæmt 2. mgr. 118. gr. laga nr. 91/1991 heimilt að koma að í víxilmáli vörnum vegna útfyllingar víxils samkvæmt 10. gr. víxillaga og umboði til þess. Í þessu sambandi sé til þess að líta, að ákvæði 10. gr. og 17. gr. víxillaga geri ráð fyrir því, að víxilhafi samkvæmt þeim ákvæðum sé ekki sami aðili og umboð hafi til að fylla víxil út, gagnstætt því, sem stefnandi haldi fram. Því komist allar mótbárur stefndu að í þessu máli, er varði útfyllingu stefnanda á víxlinum. Öðru máli gegndi gagnvart víxilhafa, sem fengið hefði víxil að fullu útfylltan framseldan. Gagnvart honum töpuðust mótbárur í samræmi við þessi lagaákvæði.

Þá beri til þess að líta, að umboð samkvæmt 10. gr. víxillaga sé sams konar umboð og umboð samkvæmt 18. gr. samningalaga, og um það gildi því öll ákvæði samningalaga, þ. á m. ógildingarákvæðin.

Þá byggja stefndu á því, að stefnandi hafi á ólögmatan hátt gert tilraun til að endurvekja víxilréttinn eftir gjaldþrot samþykkjanda hans með útfyllingu hans eftir þann tíma. Samþykkjanda hafi hins vegar skort hæfi og Hildi Haraldsdóttur umboð til að binda samþykkjanda eftir gjaldþrot hans, sbr. 23. gr. samningalaga.

Þá hafi stefnandi fært gjalddaga á víxilinn, 11. febrúar 1991, án þess að lögboðinnar sýningar- og tilkynningarskyldu hafi verið gætt. Stefnandi hafi síðan breytt gjalddaganum úr 11. í 21. febrúar 1991.

Niðurstaða dómara.

Óumdeilt er, að stefnanda var afhentur tryggingarvíxill sá, er mál þetta varðar, 27. febrúar 1986 og að víxillinn var útfylltur að öðru leyti en því, að á hann hafði ekki verið skráður gjalddagi og útgáfudagur. Af gögnum málsins má ráða, að aðilar hafi gert ráð fyrir því, að víxillinn skyldi greiddur við sýningu. Þó kom fram í málflutningi af hálfu stefndu, að það hefði í sjálfu sér ekki skipt þá máli, hvort stefnandi setti á víxilinn gjalddaga samkvæmt umboðinu eða sýndi hann til greiðslu, að því tilskildu, að það væri gert innan árs frá raunverulegum útgáfudegi víxilsins, sem hefði átt að vera við afhendingu hans til stefnanda.

Með afhendingu víxileyðublaðsins til stefnanda í því horfi, sem það var þá, fólst umboð honum til handa til að fylla það út samkvæmt 10. gr. víxillaga og gera það að formlegum víxli, ef á ábyrgð víxilskuldara reyndi. Ekki er ágreiningur um þetta atriði. Víxillinn skyldi vera til tryggingar yfirdráttarheimild Laxalóns hf. Aðila greinir hins vegar á um það, hvort trygg-

ingin hafi einungis verið bundin við tiltekna skammtímafyrirgreiðslu stefnanda eða hvort hún hafi átt að tryggja áframhaldandi viðskipti Laxalóns hf. við stefnanda.

Á víxillinn hefur stefnandi skráð útgáfudaginn 5. maí 1990. Með því hefur skjalið orðið að lögformlegum víxli í skilningi 1. gr. víxillaga. Ekki skiptir máli í þessu sambandi, hvenær raunverulegur útgáfudagur víxilsins var. Með því að færa útgáfudaginn á víxilinn hefur formkröfum 1. gr., sbr. 2. gr. víxillaga, verið fullnægt.

Mál þetta er höfðað sem víxilmál á grundvelli XVII. kafla laga nr. 91/1991 samkvæmt víxli, sem er óaðfinnanlegur að formi, sbr. 1. og 2. gr. víxillaga nr. 93/1933, og komast því ekki aðrar varnir að í málinu gegn andmælum stefnanda en heimilaðar eru í 118. gr. eml. Með því ákvæði er girt fyrir, að viðskiptin að baki víxli verði dregin inn í málið.

Sú málsástæða stefndu, að stefnandi hafi útfyllt víxilinn andstætt heimild, varðar því viðskiptin að baki víxilskuldbindingunni, og kemst hún ekki að í máli þessu. Engu breytir í þessu efni, þótt útfyllingin sé af stefndu nefnd óheimil fölsun, sbr. c-lið 118. gr. eml. Þannig kemst sú vörn ekki að í málinu, að stefnandi hafi aðeins haft heimild til að skrá útgáfudag víxilsins þegar eftir afhendingu hans.

Sú vörn, að skuldin, sem víxillinn hafi átt að tryggja, hafi verið greidd, kemst ekki að í málinu, enda ber víxillinn það ekki með sér.

Þegar stefndu og aðrir þeir, sem á víxlinum eru, rituðu nöfn sín á víxileyðublaðið og afhentu stefnanda hann með heimild til eyðufyllingar um útgáfudag og eftir atvikum gjalddaga, voru þeir að taka á sig væntanlega víxilskuldbindingu, ef á ábyrgð þeirra reyndi. Ábyrgð þeirra miðast við þann tíma, þegar þeir undirrituðu víxileyðublaðið, og hagar það ekki víxilskyldum þeirra, þótt samþykkjandi víxilsins hafi verið orðinn gjaldþrota, er víxillinn hefur í raun verið fylltur út af stefnanda.

Þar sem á víxlinum stóð, að hann væri án afsagnar, var víxilafsögn sú, er stefnandi lét fara fram og ekki hefur þýðingu að víxillögum, þar sem hún fór ekki fram á réttum stað, óþörf og veldur því einu, að afsagnarkostnaður verður ekki lagður á stefndu.

Á hinn bóginn leysir fyrirvarinn stefnanda ekki undan þeirri skyldu samkvæmt víxillögum að sýna víxilinn. Upplýst er í málinu, að stefndu fengu tilkynningar um sýningu víxilsins í afgreiðslustofu stefnanda, greiðslustað víxilsins. Stefndu hefur hins vegar ekki tekist að færa á það sönnur, að víxillinn hafi ekki verið sýndur í útibúi stefnanda að Reykjavíkurvegi 66, Hafnarfirði, 21. febrúar 1991.

Ósönnuð þykir sú staðhæfing stefndu, að stefnandi hafi verið búinn að

rita gjalddagann 11. febrúar 1991 á víxilin, en breytt þeirri dagsetningu síðan í 21. febrúar 1991.

Þá haggar það ekki víxilrétti stefnanda, að hann hefur skráð gjalddagann 21. febrúar 1991 á víxilin eftir sýningu hans á greiðslustað sama dag. Í fyrsta lagi telst víxillinn hafa verið sýndur innan árs frá útgáfudegi hans og víxilrétti því haldið til laga sem sýningarvíxli, og í öðru lagi verður það ekki talin óheimil breyting á víxlinum skv. 69. gr. víxillaga, þótt stefnandi hafi skráð nefndan gjalddaga á víxilin eftir sýningu.

Með hliðsjón af ofanrituðu og því, að stefnandi hefur lagt fram í málinu víxil óaðfinnanlegan að formi með formlega heimild og að lögum haldið fram víxilrétti sínum á hendur stefndu og gert kröfur í samræmi við það, þykir bera að fallast á allar kröfur stefnanda.

Samkvæmt því verða stefndu, Sveinn H. Skúlason og Sveinn Snorrason, dæmdir in solidum til að greiða stefnanda, Sparisjóði Hafnarfjarðar, 800.000 kr., með vöxtum, eins og í dómsorði greinir.

Málskostnaður, er stefndu greiði stefnanda in solidum, ákveðst 195.000 kr., þ. m. t. virðisaukaskattur af málflutningsþóknun, og ber málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Frá því að mál þetta fór út af reglulegu bæjarþingi, hefur því margsinnis verið frestað að ósk aðila vegna tilrauna þeirra til að ná sáttum og einnig vegna kæru stefndu til RLR með samþykki stefnanda. Af þessum sökum varð að fresta aðalmeðferð í tvö skipti, en einnig vegna starfa stefnda Sveins Snorrasonar í Hæstarétti.

Guðmundur Ingvi Sigurðsson hrl. fór með mál þetta fyrir stefndu fram á haustdaga, en þá tók stefndi Sveinn Snorrason hrl. við málinu og flutti það fyrir báða stefndu.

Þinghald til dómsuppkvaðningar hafði verið ákveðið þriðjudaginn 2. febrúar sl., en vegna veikinda dómara þá viku varð að fresta dómsuppsögu til dagsins í dag.

Finnbogi H. Alexandersson héraðsdómari kveður upp dóminn.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Sveinn H. Skúlason og Sveinn Snorrason, greiði in solidum stefnanda, Sparisjóði Hafnarfjarðar, 800.000 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 21. 2. 1991 til greiðsludags og 195.000 kr. í málskostnað, þ. m. t. virðisaukaskattur af málflutningsþóknun, og ber málskostnaðarfjárhæð dráttarvexti skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.